

NATIONAAL RESTAURATIE CENTRUM

Cursusinstituut voor de monumentensector

CURSUSSEN BOUWKUNDIG ERFGOED

2026

Verbreed je vakkennis met
korte bij- en nascholingscursussen,
gegeven door vakspecialisten
uit de restauratiepraktijk.

Fotocredits

Foto's: Arjen Veldt Fotografie

Met dank aan de bedrijven en vaklieden die hieraan hebben meegewerkt.

NATIONAAL RESTAURATIE CENTRUM

Stichting Nationaal
Restauratie Centrum (NRC)

Post- en bezoekadres:

Klooster Onze Lieve Vrouw ter Eem
Daam Fockemalaan 22

(brievenbus 24)

3818 KG Amersfoort

Tel: 033 - 208 7878

info@restauratiecentrum.nl

www@restauratiecentrum.nl

CURSUSSEN BOUWKUNDIG ERFGOED

Het NRC verzorgt korte bij- en nascholingscursussen voor professionals, die werkzaam zijn in onderhoud, renovatie, restauratie, verduurzaming en herbestemming van beeldbepalende en monumentale gebouwen.

INSCHRIJVEN CURSUSSEN

Via www.restauratiecentrum.nl

TIJDEN VAN DE CURSUSSEN

Dagcursussen: inloop 8.45 uur,
start 9.00 tot ca. 15.30 uur (tenzij
anders vermeld).

Ochtendworkshops duren van 8.30 uur
tot ca. 12.00 uur.

LUNCHES, KOFFIE EN THEE

Het NRC verzorgt koffie, thee en
lunch, tenzij anders vermeld.

Bij de ochtendworkshops wordt geen
lunch verzorgd.

ALGEMENE VOORWAARDEN

Het NRC verklaart haar algemene
voorwaarden van toepassing op alle
overeenkomsten die zij afsluit. De
voorwaarden zijn gepubliceerd op de
website: www.restauratiecentrum.nl.

Alle cursussen zijn bij uitstek geschikt om de kennis op peil te brengen in het kader van ERM-certificering. Indien van toepassing zijn de ERM-uitvoeringsrichtlijnen in de cursussen verwerkt.

VAKMANSCHAP EN KENNIS

Langzamerhand zijn we het erover eens, dat een leven lang leren niet vervelend is, maar juist bijdraagt aan ieders persoonlijke ontwikkeling. Het wordt nog interessanter als je de opgedane kennis ook direct kunt toepassen in de praktijk.

Het Nationaal Restauratie Centrum verzorgt al decennialang na- en bijscholingscursussen op het gebied van het behoud van het Nederlandse monumentale erfgoed. Allerlei vakspecialisten hebben de weg gevonden naar het NRC en volgen jaarlijks meerdere cursussen. Van monument-eigenaren tot aannemers en van architecten tot toezichthouders.

De specifieke cursussen van het NRC kunnen het verschil maken tussen het op een juiste manier herstellen van een monument of juist precies de plank misslaan. Als je denkt vanuit de monumentale waarde van een monument, dan besef je dat elke ingreep een aantasting is van juist die monumentale waarde. Dit is het vertrekpunt voor iedere cursist. Zij krijgen inzicht in de mogelijkheden voor behoud en herstel.

Het NRC heeft voor het komende jaar een gevarieerd programma samengesteld en waar nodig de inhoud van bestaande cursussen afgestemd op recente ontwikkelingen. Wij bieden een groot deel van de cursussen ook incompany aan en ontwikkelen maatwerk cursussen over

Het NRC werkt samen met verschillende partners bij de organisatie van de vele cursussen. Op onze website stellen wij ze graag aan u voor. →

specifieke onderwerpen of voor projecten. Dit laatste gebeurt in veel gevallen in samenwerking met een gespecialiseerde aannemer.

De voorbereidingen zijn getroffen en we kijken uit naar weer een jaar vol cursusedagen voor professionals uit de volle breedte van het erfgoedwerkveld. Je bent van harte welkom bij onze cursussen.

John van den Heuvel, algemeen coördinator

NRC

NATIONAAL RESTAURATIE CENTRUM
Cursusinstituut voor de monumentensector

CURSUS AANBOD 2026

PRAKTIJKTRAININGEN

▶ PRAKTIJKTRAINING LOOD BIJ DAKBEDEKKINGEN	8
▶ PRAKTIJKTRAINING HOUTCONSTRUCTIES	9
▶ PRAKTIJKTRAINING HERSTEL VAN KOZIJNEN, RAMEN, DEUREN EN LUIKEN	10
▶ PRAKTIJKTRAINING HERSTEL VAN STUCWERK	11

HOUT EN STEEN

▶ MASTERCLASS HOUTSOORTEN EN TOEPASSING IN DE RESTAURATIE	13
▶ BOUWSPOREN IN HOUT EN TIMMERWERK – NIEUW	14
▶ MASTERCLASS RESTAURATIEMETSELWERK	15
▶ BOUWSPOREN IN HISTORISCH METSEL- EN VOEGWERK	16
▶ NATUURSTEEN IN MONUMENTEN	17
▶ HERSTEL VAN HISTORISCH BETON	18
▶ INTRODUCTIE LEIBEDEKKING	19

RESTAURATIEBEGELEIDING

▶ BEGELEIDING UITVOERING RESTAURATIES 1 – BUR 1	21
▶ BEGELEIDING UITVOERING RESTAURATIES 2 – BUR 2	22
▶ BEGELEIDING UITVOERING RESTAURATIES 3 – BUR 3	
AMBACHTEN ONDER DE LOEP – NIEUW	24

KWALITEITSNORMEN EN CONTRACTEREN

▶ TOEPASSEN VAN KWALITEITSNORMEN IN DE MONUMENTENZORG	26
▶ BEGROTINGEN EN OPDRACHTVERLENING	27
▶ BEOORDELEN VAN BOUWKWALITEIT VOOR OVERHEIDS- MEDEWERKERS	28

OCHTENDWORKSHOPS

▶ SCHADEBEELDEN BIJ MONUMENTEN - 1	30
▶ SCHADEBEELDEN BIJ MONUMENTEN - 2	31

Onze docenten
zijn ervaren
erfgoedprofessionals,
die dagelijks werkzaam
zijn in de praktijk.

OVERIG AANBOD

▶ VERDUURZAMEN VAN MONUMENTEN	33
▶ HERKENNEN VAN BOUWSTIJLEN	34
▶ INTRODUCTIE BOUWHISTORISCH ONDERZOEK – NIEUW	35
▶ MONUMENTEN INSPECTEREN	36
▶ BESCHERMEN EN ONTMANTELEN VAN MONUMENTEN	37
▶ KLEURHISTORISCH ONDERZOEK – EEN KENNISMAKING	38
▶ ONDERHOUDSSCHILDERWERK	39
▶ DIGITALE MEET- EN SCANTECHNIEKEN	40

NRC-STUDIEBOEKEN

Het NRC heeft in samenwerking met specialisten uit het vakgebied boeken ontwikkeld over uiteenlopende onderwerpen, die van belang zijn om monumenten in stand te houden. Deze serie wordt telkens uitgebreid en is geschikt voor iedereen, die werkzaam is in de erfgoedsector.

DE BOEKEN
ZIJN GRATIS
IN TE ZIEN VIA DE
NRC-WEBSITE.

- **Kozijnen, ramen, deuren, luiken** – R. van Hemert
- **Smeedwerk / IJzerwaren** – A. Bok e.a.
- **Houtconstructies** – R. van Hemert
- **Trappen** – R. van Hemert
- **Binnenbetimmeringen en kerkinterieurs** – R. van Hemert e.a.
- **Houtbouw: van vlechtwerk tot houtbekleding** – R. van Hemert
- **Leien en leibedekking** – K. Boeder en W.G. van Reenen – **NIEUW**
- **Lood, zink, koper: dakbedekkingen en goten** – R. van Hemert
- **Gewelven metselen** – K. Boeder en W.G. van Reenen
- **Onderzoek van ondergronden** – R. Crèvecoeur (alleen digitaal verkrijgbaar)
- **Kleurhistorisch onderzoek** – B. Jonker (alleen digitaal verkrijgbaar)
- **Pigmenten en bindmiddelen** – M. de Keijzer en P. Keune
- **Linnen spannen** – J. Heesters
- **Gebrandschilderd glas en glas-in-lood** – R. Crèvecoeur
- **Vergulden en restaureren met bladgoud** – A. Bok e.a.

BESTEL DIRECT VIA
WWW.RESTAURATIECENTRUM.NL

PRAKTIJKTRAININGEN

Het NRC organiseert op verschillende locaties in het land praktijktrainingen voor ervaren vaklieden. De tweedaagse praktijktrainingen starten met een korte theoretische introductie. Vervolgens ga je in de werkplaats aan de slag met het maken van één of meerdere werkstukken onder begeleiding van een ervaren vakspecialist.

**PRAKTIJK-
TRAINING
VOOR ERVAREN
VAKLIEDEN**

PRAKTIJKTRAINING LOOD BIJ DAKBEDEKKINGEN

DOELGROEP

Ervaren allround timmerlieden en metselaars, werkzaam in het restauratie- en monumentenveld, monumentenwachters, loodgieters en onderhoudsmedewerkers.

Op basis van het NRC-studieboek Lood, zink, koper: dakbedekkingen en goten, dat de cursisten bij deze cursus ook ontvangen, wordt tijdens deze tweedaagse training uitleg gegeven over de toepassing van lood in de restauratie van monumenten.

Daarnaast ervaren de cursisten met eigen handen met welke technieken de eigenschappen van lood het best tot hun recht komen.

Aan bod komen:

- De materiaaleigenschappen van lood.
- De geschiedenis en productie van lood.
- Richtlijnen, gereedschappen en onderconstructies.
- Verbindingstechnieken en veelvoorkomende uitvoeringsfouten.
- Het drijven, stuiken en plooiën van lood.
- Het maken van waterdichte aansluitingen bij loodloketten, muur- en voetlood.
- Lood verwerken bij schoorstenen en op dakpannen.

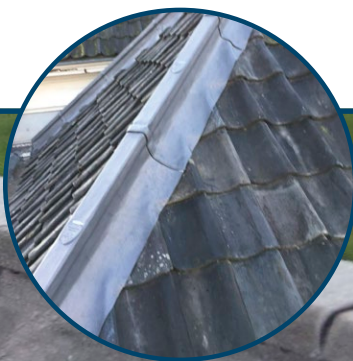
Op beide dagen wordt in de ochtend de theorie behandeld, die direct aansluit op de praktijklessen van die dag. De verhouding is 1/4 theorie en 3/4 praktijk. Tijdens de praktijklessen worden diverse werkstukken gemaakt onder begeleiding van de docenten.

DOCENTEN	TON VAN DORT EN ERIK KEIJERS
-----------------	-------------------------------------

CURSUSDATA	DINSDAG 3 EN WOENSDAG 4 FEBRUARI 2026
	DINSDAG 29 EN WOENSDAG 30 SEPTEMBER 2026

LOCATIE	BARNEVELD
----------------	------------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
--------------------	---

**PRAKTIJK-
TRAINING
VOOR ERVAREN
VAKLIEDEN**

PRAKTIJKTRAINING HOUTCONSTRUCTIES

DOELGROEP

Ervaren allround timmerlieden en uitvoerders, werkzaam bij (restaurantie-) bouwbedrijven, timmerbedrijven en onderhoudsbedrijven.

Op basis van het NRC-studieboek Houtconstructies, dat de cursisten ook ontvangen, wordt tijdens deze tweedaagse cursus uitleg gegeven over veel voorkomende problemen, die zich voordoen bij historische houtconstructies. Het uitgangspunt binnen de monumentenzorg is om de oorspronkelijke constructies zoveel mogelijk te behouden. De uitvoeringsrichtlijn Historische houtconstructies (URL 3001) van Stichting ERM vormt daarbij de grondslag. Tijdens deze training komen diverse reparatietechnieken aan bod, die gebaseerd zijn op deze URL. Ook wordt aandacht besteed aan hedendaagse methoden voor herstel.

In de ochtend wordt een op de praktijk gerichte uitleg gegeven over houtconstructies en de aantasting door schimmels en insecten. Ook komen onjuiste reparatietechnieken aan bod. 's Middags en tijdens de tweede cursusdag gaan de cursisten zelf aan het werk met diverse werkstukken, onder begeleiding van een ervaren docent.

DOCENTEN

HANS LUFT EN OLE STREUMER

CURSUSDATA

MAANDAG 12 EN DINSDAG 13 JANUARI 2026

LOCATIE

N.T.B.

CURSUSPRIJS

KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

**PRAKTIJK-
TRAINING
VOOR ERVAREN
VAKLIEDEN**

PRAKTIJKTRAINING HERSTEL VAN KOZIJNEN, RAMEN, DEUREN EN LUIKEN

DOELGROEP

**Ervaren allround timmerlieden en uitvoerders, werkzaam bij (restaurantie-)
bouwbedrijven, timmerbedrijven en onderhoudsbedrijven.**

Op basis van het NRC-studieboek Kozijnen, ramen, deuren en luiken, dat de cursisten ook ontvangen, wordt tijdens deze tweedaagse cursus uitleg gegeven over diverse vormen van herstel bij kozijnen, ramen, deuren en luiken. Het uitgangspunt voor dit herstel is de uitvoeringsrichtlijn Historisch timmerwerk (URL 4001) van Stichting ERM. Tijdens deze training komen diverse reparatietechnieken aan bod.

In de ochtend wordt een op de praktijk gerichte uitleg gegeven over de diverse constructies, oorzaken van aantasting en juiste uitvoering voor een duurzaam resultaat. Ook wordt aandacht besteed aan de keuze van houtsoorten en onjuiste detaillering van de diverse constructies. 's Middags en tijdens de tweede cursusdag gaan de cursisten zelf aan het werk met het herstel van aangetaste kozijnen, ramen, deuren en luiken, onder begeleiding van een ervaren docent.

DOCENTEN

HANS LUFT EN OLE STREUMER

CURSUSDATA

MAANDAG 19 EN DINSDAG 20 JANUARI 2026

MAANDAG 2 EN DINSDAG 3 NOVEMBER 2026

LOCATIE

N.T.B.

CURSUSPRIJS

KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

**PRAKTIJK-
TRAINING
VOOR ERVAREN
VAKLIEDEN**

PRAKTIJKTRAINING HERSTEL VAN STUCWERK

DOELGROEP

Voorlieden, metselaars en anderen, die regelmatig bestaand stucwerk van wanden en spatplinten plaatselijk moeten herstellen, aanhelen en afwerken.

Tijdens deze tweedaagse praktijktraining worden beknopt de kenmerken en ontwikkeling van historisch stucwerk bij zowel binnen- als buitentoepassingen behandeld. Aan de hand van diverse praktijkvoorbeelden leer je gebreken en problemen herkennen en bespreken we het plan van aanpak om te komen tot een juist herstel. Daarnaast kijken we naar de wijze waarop eenvoudig stucwerk plaatselijk hersteld en afgewerkt kan worden. Vervolgens gaan de cursisten aan de slag met praktijkoefeningen, gericht op het aanbrengen van een raaplaag/afpleisterlaag en het herstellen van scheuren. Ook wordt er tijd besteed aan het repareren van lijstjes en beschadigingen. De eerste dag is een combinatie van theorie en praktijk, de tweede dag is volledig op de praktijk gericht.

Inhoud van de praktijktraining:

- Ontwikkeling, kenmerken en behoud van historisch stucwerk.
- Samenstelling van historisch stucwerk.
- Hoe pak je herstel aan, waar let je op, kwaliteit van de ondergrond, zoutbelasting, etc.
- Afwerking na herstel: welke middelen wel en niet toepassen.
- Enkele eenvoudige praktijkopdrachten en verwerken van verschillende materialen.

DOCENTEN	KLAAS BOEDER EN MARCEL VLASBLOM
-----------------	--

CURSUSDATA	DINSDAG 17 EN WOENSDAG 18 NOVEMBER 2026
-------------------	--

LOCATIE	VEENENDAAL
----------------	-------------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
--------------------	---

HOUT EN STEEN

Tijdens deze eendaagse cursussen neem je de materialen hout en steen onder de loep. Je verdiept je vakkennis over de materiaaleigenschappen, de toepassing in de restauratie, schadebeelden, de uitvoeringsrichtlijnen van Stichting ERM en meer.

MASTERCLASS HOUTSOORTEN EN TOEPASSING IN DE RESTAURATIE

DOELGROEP

Ervaren allround timmerkrachten vanuit timmerfabrieken en (restauratie-) bouwbedrijven, uitvoerders, monumentenwachters, inspecteurs en toezichthouders (van overheidsinstellingen), die werkzaam zijn in de renovatie en restauratie.

De eerste stap om restauratiewerkzaamheden met betrekking tot hout goed te kunnen uitvoeren, is het herkennen van de houtsoort. Het is van belang om de specifieke eigenschappen, de wijze van zagen en de geschikte toepassing of vergelijkbaarheid met in het verleden toegepaste houtsoorten te kennen, om de juiste houtsoort te gebruiken en tot zijn recht te laten komen. Dit is basiskennis voor restauratieprofessionals. Het beschikken over deze kennis is van essentieel belang en vormt de basis van diverse uitvoeringsrichtlijnen van Stichting ERM. De aantoonbaarheid van houtkennis is met name relevant bij de uitvoeringsrichtlijnen Historisch timmerwerk ([URL 4001](#)) en Historische houtconstructies ([URL 3001](#)).

In deze masterclass, die is ontwikkeld door Stichting Hout Research in opdracht van de Vereniging Timmerwerk Restauratie, wordt een aantal veelvoorkomende houtsoorten behandeld. Er wordt ingegaan op het historische gebruik van hout en hoe dat zich door de jaren heen heeft ontwikkeld. Met deze achtergrondkennis kan worden ingeschat wat de staat van het hout is in de constructies uit de verschillende periodes en bouwstijlen. Ook wordt informatie gegeven over specifieke herkenningaspecten, gebruikshistorie, kwaliteitsveranderingen door de jaren heen en de huidige vergelijkbare houtkwaliteiten en -soorten. Daarnaast wordt ingegaan op gebreken, zaagwijzen, lijmbaarheid en afwerkbaarheid, modificatie en vochtgedragen toepassingen per houtsoort. Ter illustratie wordt demonstratiemateriaal getoond en worden praktijkvoorbeelden behandeld.

DOCENTEN	LAMMERT VAN HEMERT EN RENÉ KLAASSEN
CURSUSDATA	DINSDAG 26 MEI 2026 EN DINSDAG 17 NOVEMBER 2026
LOCATIE	AMERSFOORT
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

BOUWSPOREN IN HOUT EN TIMMERWERK

DOELGROEP

Ervaren allround timmerlieden en meewerkend voormannen, werkvoorbereiders en uitvoerders van architecten- en adviesbureaus.

Bij veel restauraties kom je bouwsporen in hout tegen. Juist bij hout blijven veel bouwsporen door gaten, kepen en aanhelen van constructies bewaard. In ruimere zin vallen ook de telmerken, houtvlotverbindingen, opschriften van timmerlieden, metselaars en schilders onder de bouwsporen. Het herkennen en toekennen van waarde en natuurlijk het behoud ervan verdient meer aandacht. Kortom: behouden wat we hebben. Zorgen dat het verhaal van de bouw-, gebruiks- en restauratie-geschiedenis leesbaar blijft voor de toekomst. De cursus is een mooie aanvulling op de uitvoeringsrichtlijn Historische houtconstructies (URL 3001) van Stichting ERM en voldoet daarmee aan het op peil houden van kennis en ervaring bij de hoofdaannemers. Dit is onder andere relevant voor (her)certificering.

Het herkennen en waarderen van bouwsporen in hout, in het belang van behoud, staat centraal. Hierbij spelen de volgende onderwerpen een rol:

- Algemene inleiding: herkennen en waarderen van bouwsporen.
- Bouwsporen herkennen in gebinten, balklagen, vloeren en kappen.
- Bouwsporen herkennen bij kozijnen, deuren, ramen en luiken met het bijbehorend hang- en sluitwerk.

Tijdens de cursus wordt een beknopte syllabus uitgereikt. Gedurende de ochtend wordt de theorie behandeld met veel voorbeelden van bouwsporen in hout. De middag wordt besteed aan het herkennen van bouwsporen met een excursie door een historische binnenstad.

DOCENT	WILLARD VAN REENEN
---------------	---------------------------

CURSUSDATUM	WOENSDAG 24 JUNI 2026
--------------------	------------------------------

LOCATIE	AMERSFOORT
----------------	-------------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
--------------------	---

MASTERCLASS RESTAURATIEMETSELWERK

DOELGROEP

Ervaren (restauratie)metselaars, ervaren voegers, uitvoerders, monumentenwachters, inspecteurs gebouwd erfgoed en toezichthouders (van overheidsinstellingen), die werkzaam zijn in de renovatie en restauratie.

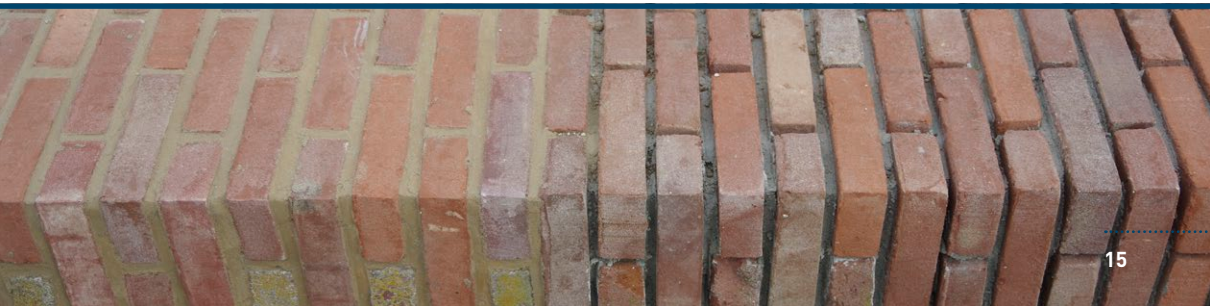
De kennis van het herstel van metselwerk bij onderhoud en restauratie blijft vaak beperkt tot de basiskennis. Dat is jammer, omdat daardoor cruciale fouten kunnen worden gemaakt. Deze masterclass gaat dieper in op diverse aspecten van het herstel en heeft als doel om de basiskennis van restauratieprofessionals te verdiepen en te verbreden.

Tijdens deze masterclass komen eerst de materialen aan de orde, zoals de productie, kwaliteit en keuze van de baksteen, bestanddelen en samenstelling van metsel- en voegmortel in relatie tot herstel van het metselwerk. Uitgangspunt voor de juiste keuzes zijn de uitvoeringsrichtlijnen Historisch metselwerk (URL 4003) en Historisch voegwerk (URL 4006) van Stichting ERM.

Het samenstellen van de juiste metsel- en voegmortel komt uitgebreid aan de orde. In deze masterclass wordt theorie afgewisseld met het door de handen laten gaan van de soorten baksteen, bindmiddelen, e.d. Dit wordt gekoppeld aan korte intermezzo's over schadebeelden en oplossingsgericht denken over diverse praktijksituaties.

Onderdeel van de cursus is ook een excursie door de steenfabriek, welke gespecialiseerd is in het produceren van ambachtelijke restauratiestenen.

DOCENT	ANDRÉ BLEUMER EN WILFRED MENDERINK
CURSUSDATA	DINSDAG 10 FEBRUARI 2026 EN DINSDAG 3 NOVEMBER 2026
LOCATIE	STEENFABRIEK ZILVERSCHOON, HETEREN
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

BOUWSPOREN IN HISTORISCH METSEL- EN VOEGWERK

DOELGROEP

Ervaren (restauratie)metselaars, ervaren voegers, uitvoerders, monumentenwachters, inspecteurs gebouwd erfgoed en toezichthouders (van overheidsinstellingen), die werkzaam zijn in de renovatie en restauratie.

Voor restauratiemetselaars en -voegers is kennis van de bouwgeschiedenis van gebouwen en andere objecten (zoals bijv. tuilmuren) belangrijk. Dit maakt het herkennen van materialen, constructies, bouwsporen en bijzondere details gemakkelijker. De bedoeling bij onderhoud en restauratie is juist om kenmerkende onderdelen te bewaren, zodat de geschiedenis van het gebouw (of tuinmuur) in stand wordt gehouden. De cursus is in overleg met het Gevelgilde en certificerende instelling Hobéon tot stand gekomen en is afgestemd op de eisen, die de uitvoeringsrichtlijnen Historisch metselwerk (URL 4003) en Historisch voegwerk (URL 4006) van Stichting ERM stellen.

Onderwerpen:

- Belang van kennis van de bouwhistorie voor onderhoud en restauratie van historisch metsel- en voegwerk met diverse voorbeelden.
- Veel voorkomende bouwsporen die je tegen kunt komen in historisch metsel- en voegwerk.
- Training in het herkennen van bouwsporen in gevels en bijzondere details en hoe daar mee om te gaan.
- Excursie in een historische binnenstad voor het herkennen en interpreteren van materialen en bouwsporen in gevels.

DOCENTEN	WILLARD VAN REENEN
----------	--------------------

CURSUSDATUM	DINSDAG 30 JUNI 2026
-------------	----------------------

LOCATIE	AMERSFOORT
---------	------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
-------------	--

NATUURSTEEN IN MONUMENTEN

DOELGROEP

Monumentenambtenaren en toezichhouders, monumentenwachters, bouwkundig medewerkers van professionele monumenteneigenaren (stadsherstellen en corporaties), architecten en adviseurs en medewerkers van (gespecialiseerde/restauratie-)bouwbedrijven.

Aan bijna elk monument in Nederland komt natuursteen voor. Veel natuursteen werd (en wordt) geïmporteerd. Het was daarom kostbaar en werd vaak alleen als bekleding toegepast. Natuursteen dat in monumenten is toegepast, is een bijzonder complex materiaal. De verwerking ervan vergt veel kennis en gebeurt veelal door de weinige restauratiesteenhouders, die ons land nog telt. Het is belangrijk dat de bij onderhoud en restauratie van natuursteen betrokken partijen wel voldoende kennis hebben van dit bijzondere materiaal.

In deze cursus worden verschillende natuursteensoorten, de eigenschappen en verwerkings- en toepassingsmogelijkheden ervan behandeld. Ook komt de uitvoeringsrichtlijn Steenhouwwerk (URL 4007) van Stichting ERM aan bod.

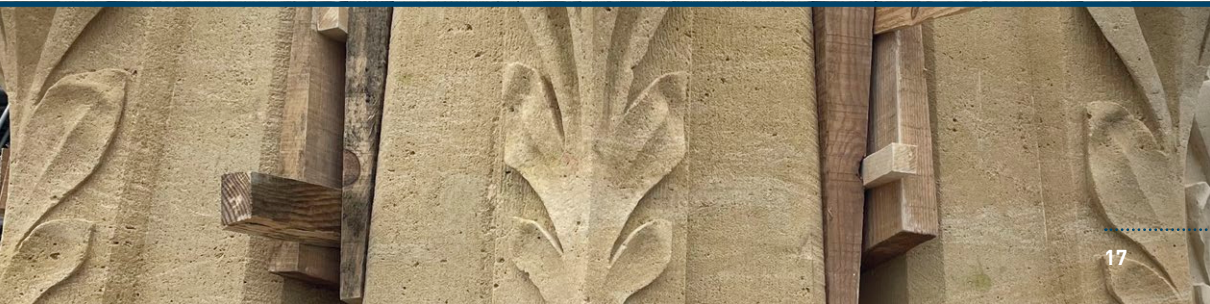
Deze cursus, die is ontwikkeld in samenwerking met de Vereniging Restauratie Steenhouders, wordt gehouden bij een restauratiesteenhouwerij. Op deze manier kan de theorie tijdens een rondleiding worden toegelicht. In de werkplaats zijn meerdere steensoorten aanwezig en bewerkingstechnieken te zien. De cursist krijgt tijdens deze cursusdag handvatten, waarmee tijdens de voorbereiding en uitvoering van het restauratieproces verantwoorde keuzes kunnen worden gemaakt om natuursteen aan monumenten zorgvuldig te laten onderhouden en restaureren.

DOCENTEN	JOHN VAN DEN HEUVEL EN DANIËL SPEE
-----------------	------------------------------------

CURSUSDATUM	DONDERDAG 5 FEBRUARI 2026
--------------------	---------------------------

LOCATIE	STEENHOUWERIJ AMEIDE
----------------	----------------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
--------------------	--

HERSTEL VAN HISTORISCH BETON

DOELGROEP

Ambtenaren, architecten en hun medewerkers, adviseurs, uitvoerenden en begeleiders bij (restauratie-)bouwbedrijven, inspecteurs en toezichthouders, monumentenwachters, bouwkundig medewerkers van professionele monumenteneigenaren (stadsherstellen en corporaties), bestekschrijvers.

De restauratiesector krijgt steeds vaker te maken met jonge monumenten met betonschade. Hoe kan duurzaam betonherstel vanuit zowel constructief oogpunt als vanuit cultuurhistorische waarden plaatsvinden?

In deze cursus word je bekend gemaakt met de eigenschappen van het materiaal beton en de daarin opgenomen wapening. Vervolgens worden reparatietechnieken voor specifieke schademechanismen behandeld. Aan de orde komen de aantasting en bescherming van beton, corrosie van het wapeningsstaal en veel voorkomende schademechanismen. Je wordt geïnformeerd op welke wijze de oorzaak van de ontstane schade en de conditie van beton door onderzoek kan worden vastgesteld. Ook komt de uitvoeringsrichtlijn Betonrestauratie - Realisatie (URL 4005) van Stichting ERM aan bod.

Met de opgedane kennis word je gevraagd om voor enkele praktijkvoorbeelden een hersteladvies op te stellen. Je zult ervaren dat het behoud van de cultuurhistorische waarde van een historische betonconstructie én de wens om de reparatie en de bescherming van het beton duurzaam uit te voeren, kan leiden tot dilemma's. Je zult tevens ontdekken dat restaureren van beton een specialisme is, dat verder gaat dan alleen het aansmeren van een schadeplaats. Daarnaast maak je kennis met het kathodisch beschermen van staal in betonconstructies, en ook van staal in metselwerk. Door deze toepassing blijft veel oorspronkelijk materiaal behouden en wordt het staal langdurig tegen corrosie beschermd.

DOCENTEN	HANS NOOREN, MICHIEL VAN HUNEN EN HANS VAN DE HONDEL
CURSUSDATUM	WOENSDAG 25 NOVEMBER 2026
LOCATIE	AMERSFOORT
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

INTRODUCTIE LEIBEDEKKING

DOELGROEP

Werkvoorbereiders, uitvoerders, meewerkende voorlieden, ambtenaren handhaving en toezicht en bouwkundigen van restauratie- en adviesbureaus.

In deze cursus staat het behandelen van de uitvoeringsrichtlijn Historisch leidak (URL 4010) van Stichting ERM centraal. We gaan tijdens deze dag dieper in op kwaliteitseisen, die een belangrijke rol spelen bij de uitvoering en op het keuren van leien. Ook wordt ruim aandacht besteed aan de details bij de uitvoering. Verder worden vanuit de praktijk veel voorkomende schadebeelden behandeld.

De volgende onderwerpen komen tijdens de cursus aan de orde:

- Schadebeelden en het bepalen van de resterende levensduur van de leien.
- Kwaliteitseisen die de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) aan de leien stelt, inclusief visuele keuring volgens vastgesteld protocol.
- Winning van leien: steengroeves die leien leveren voor de Nederlandse markt. We laten ook diverse monsters van leien zien.
- Aanpak en voorbereiding bij het vernieuwen van leibedekking.
- Eisen aan de uitvoering van Maasdekking met de diverse aansluitdetails.
- Eisen aan de uitvoering van Rijndekking met de diverse aansluitdetails.

Bij deze cursus wordt het boek Leien en leibedekking uitgereikt.

DOCENTEN	KLAAS BOEDER EN WILLARD VAN REENEN
-----------------	---

CURSUSDATUM	DINSDAG 8 SEPTEMBER 2026
--------------------	---------------------------------

LOCATIE	AMERSFOORT
----------------	-------------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
--------------------	---

BEGELEIDING UITVOERING RESTAURATIES

ALGEMEEN

Tijdens deze cursussen worden de meest belangrijke thema's binnen de restauratie behandeld. Het cursusmateriaal biedt basiskennis, die belangrijk is bij de beoordeling en begeleiding van restauratieprojecten. De cursist leert de meest voorkomende gebreken te herkennen en krijgt handvatten hoe om te gaan met en keuzes te maken voor en tijdens het restauratieproces. De cursussen kunnen los van elkaar worden gevolgd.

Let op: bij de excursies dient de cursist een bouwhelm en veiligheidsschoenen mee te brengen.

BEGELEIDING UITVOERING RESTAURATIES 1 (BUR 1)

DOELGROEP

Bouwkundigen van restauratiebedrijven en restauratie-adviesbureaus, beleids-ambtenaren en projectleiders, bedrijfsleiders en uitvoerders van restauratiebouw-bedrijven. Werkvoorbereiders, calculatoren en bestekschrijvers werkzaam in de restauratie, medewerkers van architecten- en adviesbureaus, medewerkers van Professionele Organisaties voor Monumentenbehoud (POM), medewerkers van gemeenten en provincies (Toezicht & Handhaving) en monumentenwachters. Bouwkundig (overheids)medewerkers, verantwoordelijk voor beheer en onderhoud, en medewerkers van vastgoedbedrijven, die monumenten in portefeuille hebben.

Een vierdaagse cursus waarin theoretische restauratiekennis de thema's hout en steen en een bezoek aan lopende restauratieprojecten op het programma staan. De volgorde van de cursusedagen kan wisselen.

- **Themadag 1: bouwproces** – Klaas Boeder & Dirk van der Plaat

Tijdens deze dag worden theoretische onderwerpen, zoals wet- en regelgeving, restauratie-ethiek, planvorming en kwaliteitsborging via beoordelings- en uitvoeringsrichtlijnen behandeld.

- **Themadag 2: hout** – Hans Luft & Wilfred Mengerink

Een dag, die in het teken staat van het bouw materiaal hout. Aan bod komen het herstel van houtconstructies en balklagen, geveltimmerwerk en houtaantasting.

- **Themadag 3: excursie** – John van den Heuvel

De cursusgroep bezoekt één of meerdere restauratieprojecten, waarbij aan het einde van de dag tijd is ingeruimd om de opgedane kennis terug te koppelen.

- **Themadag 4: steen** – John van den Heuvel & Wilfred Mengerink

Tijdens de ochtend wordt gesproken over natuursteen; een complex materiaal, gevormd door de natuur met alle verschillen van dien. De focus ligt op behoud en herstel. De middag gaat over het gebruik van baksteen, herstel van historisch metsel- en voegwerk en gevelreiniging.

DOCENTEN	KLAAS BOEDER, DIRK VAN DER PLAAT, HANS LUFT, JOHN VAN DEN HEUVEL EN WILFRED MENERINK
CURSUSDATA	DINSDAGEN 10, 17, 24 EN 31 MAART 2026 – AMERSFOORT
& LOCATIE	DONDERDAGEN 10, 17, 24 SEPT EN 1 OKTOBER 2026 – AMERSFOORT
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

BEGELEIDING UITVOERING RESTAURATIES 2 (BUR 2)

DOELGROEP

Bouwkundigen van restauratiebedrijven en restauratie-adviesbureaus, beleids-ambtenaren en projectleiders, bedrijfsleiders en uitvoerders van restauratiebouwbedrijven. Werkvoorbereiders, calculatoren en bestekschrijvers werkzaam in de restauratie, medewerkers van architecten- en adviesbureaus, medewerkers van Professionele Organisaties voor Monumentenbehoud (POM), medewerkers van gemeenten en provincies (Toezicht & Handhaving) en monumentenwachters. Bouwkundig (overheids)medewerkers, verantwoordelijk voor beheer en onderhoud, en medewerkers van vastgoedbedrijven, die monumenten in portefeuille hebben.

Een vierdaagse cursus, waarin de meest belangrijke thema's vanuit het restauratieproces dieper worden uitgewerkt.

- **Themadag 1: bestek en constructies –**
Huib Koudstaal & Ernst de Beaufort

Tijdens deze cursusdag wordt ingegaan op de fasering van het bouwproces, bestekken lezen en problemen herkennen, begrotingsmethodieken en aanbestedingsvormen. Daarnaast wordt op deze dag aandacht besteed aan bouwconstructies, funderingen en betonwerk; onderwerpen, die van belang zijn voor de stabiliteit van een monument.

- **Themadag 2: glas en smeedwerk –** Janneke van der Stok & Addy Kon

Op deze cursusdag wordt ingegaan op twee belangrijke onderdelen van bijna elke restauratie: glas en smeedwerk. Het eerste onderwerp is bouwglas. Veel glas verdwijnt ongezien, omdat de waarde ervan niet wordt herkend. Naast de productiewijze en diverse soorten vlakglas worden bijzondere toepassingen van bouwglas behandeld, waarbij ook behoud en herstel aan de orde komt. Met betrekking tot smeedwerk komen aan de orde: waar kom je smeedwerk tegen en hoe herken je dit, welke problemen kom je tegen, hoe kun je smeedwerk herstellen en afwerken en de werkwijze bij het smeden.

- **Themadag 3: riet, dakpannen, leien, lood, koper en zink – Klaas Boeder**

Aan bod komen verschillende soorten dakbedekking, zoals lei, kunststof en riet. Tevens wordt ook ingegaan op constructies en materialen voor dakgoten en hemelwaterafvoeren.

- **Themadag 4: interieur en afwerking van een monument – Cor Bouwstra**

In de ochtend komt de historische ontwikkeling van het interieur aan bod. Daarbij wordt stilgestaan bij de relatie tussen historische interieurs en de restauratieopgave. De cursist leert waardevolle interieurs herkennen, oog te hebben voor risico's gedurende bouwkundige ingrepen en leert begrijpen wat de essentiële begrippen zijn bij ingrepen in het historische interieur. In de middag worden één of meerdere recente restauratieprojecten behandeld, zo mogelijk via een excursie op locatie.

DOCENTEN	ERNST DE BEAUFORT, KLAAS BOEDER, COR BOUWSTRA, ADDY KON, HUIB KOUDSTAAL EN JANNEKE VAN DER STOK
CURSUSDATA	DONDERDAGEN 2, 9, 16 EN 23 APRIL 2026 – ZEELAND
EN LOCATIES	DINSDAGEN 2, 9, 16 EN 23 JUNI 2026 – AMERSFOORT DONDERDAGEN 12, 19, 26 NOV EN 3 DEC 2026 – AMERSFOORT
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

BEGELEIDING UITVOERING RESTAURATIES 3 (BUR 3) – AMBACHTEN ONDER DE LOEP

DOELGROEP

Bouwkundigen van restauratiebedrijven en restauratie-adviesbureaus, beleids-ambtenaren en projectleiders, bedrijfsleiders en uitvoerders van restauratiebouw-bedrijven. Werkvoorbereiders, calculatoren en bestekschrijvers werkzaam in de restauratie, medewerkers van architecten- en adviesbureaus, medewerkers van Professionele Organisaties voor Monumentenbehoud (POM), medewerkers van gemeenten en provincies (Toezicht & Handhaving) en monumentenwachters. Bouwkundig (overheids)medewerkers, verantwoordelijk voor beheer en onderhoud, en medewerkers van vastgoedbedrijven, die monumenten in portefeuille hebben.

Tijdens de tweedaagse cursus bezoek je zeven restauratiebedrijven en leer je meer over de essentie van ambachten. We nemen je mee in de dilemma's en keuzes die gemaakt moeten worden gedurende het restauratieproces.

De volgende ambachtsbedrijven worden gedurende deze twee cursusdagen bezocht:

- Smederij
- Steenhouwerij
- Houtzagerij
- Timmerfabriek
- Glas-in-loodatelier
- Steenfabriek
- Orgelmakerij

DOCENTEN	JOHN VAN DEN HEUVEL, WILFRED MENDERINK EN RON SPAAN
CURSUSDATA	WOENSDAGEN 3 EN 24 JUNI 2026
LOCATIE	VERSCHILLENDE PLEKKEN IN NEDERLAND
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

KWALITEITSNORMEN & CONTRACTEREN

Binnen Stichting ERM is in de afgelopen jaren door monumenteneigenaren, Rijksdienst voor het Cultuur Erfgoed, ontwerpers, uitvoerders en toezichthouders gezamenlijk gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van onderhoud en restauratie van monumenten. Daaruit zijn tientallen beoordelings- en uitvoeringsrichtlijnen tot stand gekomen. Daarnaast is er een restauratiebestek ontwikkeld, dat specifiek bedoeld is voor de restauratie van monumentale gebouwen. De richtlijnen leiden tot duidelijkheid en efficiëntie, ze bevorderen het vakmanschap en leiden tot kwaliteitsborging in de hele keten.

TOEPASSEN VAN KWALITEITSNORMEN IN DE MONUMENTENZORG

DOELGROEP

Medewerkers van regionale omgevingsdiensten, werkvoorbereiders en bestekschrijvers werkzaam in de restauratie, medewerkers van architecten- en adviesbureaus, monumentenwachters, medewerkers van gemeenten en provincies (Monumentenzorg, Toezicht & Handhaving), projectleiders en uitvoerders werkzaam in de restauratie, medewerkers van vastgoedbedrijven, die monumenten in portefeuille hebben.

Kwaliteit bij de uitvoering van restauratiewerk is niet altijd vanzelfsprekend. In de afgelopen jaren hebben verschillende partijen zich ingezet om duidelijke werkafspraken te maken over onder meer de inzet van vakkennis en de toepassing van de juiste technieken en materialen. Het resultaat is een stelsel van beoordelings- en uitvoeringsrichtlijnen (BRL-en en URL-en), die betrekking hebben op verschillende restauratiedisciplines.

In samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Stichting ERM is een cursusdag ontwikkeld waarin de volgende onderwerpen aan bod komen:

- Restauratie-ethiek en de systematiek en structuur van beoordelings- en uitvoeringsrichtlijnen.
- Partijen in het bouwproces, hun rollen en verantwoordelijkheden: opdrachtgever, architect/adviseur, uitvoerende bedrijven, overheid, monumentenwacht, etc.
- Toepassing van richtlijnen in het restauratiebestek, bestek schrijven, uitvragen stellen en inschrijven.
- Toelichting en behandeling van de stof aan de hand van casussen uit de praktijk.

DOCENTEN

KLAAS BOEDER EN RON SPAAN

CURSUSDATA & LOCATIES

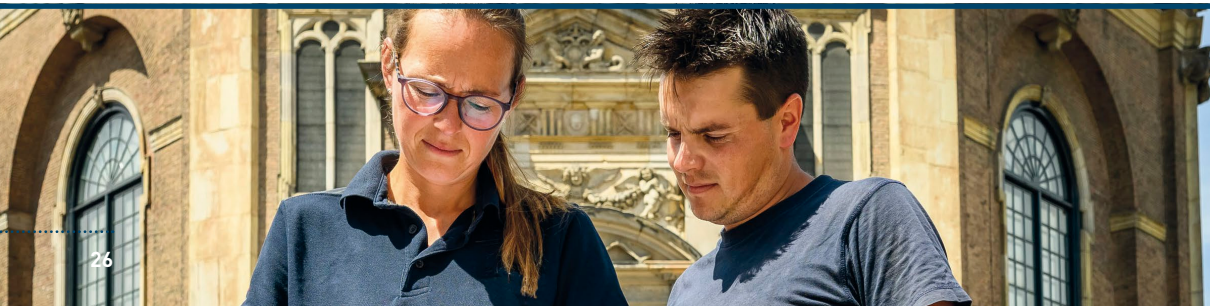
DONDERDAG 26 MAART 2026 – ZEELAND

DINSDAG 21 APRIL 2026 – AMERSFOORT

DONDERDAG 10 DECEMBER 2026 – AMERSFOORT

CURSUSPRIJS

KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

BEGROTINGEN EN OPDRACHTVERLENING

DOELGROEP

Werkvoorbereiders en calculatoren werkzaam in de restauratie, medewerkers van architecten- en adviesbureaus, medewerkers van Professionele Organisaties voor Monumentenbehoud (POM), monumentenwachters, projectleiders en uitvoerders werkzaam in de restauratie en bouwkundig (overheids)medewerkers, verantwoordelijk voor beheer en onderhoud.

Veel regulier onderhoud aan monumenten wordt uitgevoerd door gekwalificeerde bedrijven. Voorafgaand aan de opdrachtverlening dienen de werkzaamheden goed te worden voorbereid en begroot. Zorgvuldig begrooten is eveneens van belang om de kwaliteit van de uit te voeren werkzaamheden volgens de uitvoeringsrichtlijnen van Stichting ERM te borgen. Ook de opdrachtgever dient over de nodige kennis met betrekking tot dit onderwerp te beschikken om zijn rol in het proces van opdrachtverlening te kunnen vervullen.

Tijdens deze cursus komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Is een omgevingsvergunning wel of niet noodzakelijk voor uit te voeren werkzaamheden?
- Opstellen en verkrijgen van juiste specificaties – werkomschrijvingen voor regulier onderhoud met verwijzing naar de betreffende uitvoeringsrichtlijnen.
- Beschikbaarheid van bouwkundige opnames.
- Aanvragen van offertes: waar let je op en wat geef je mee? Hoe ga je offertes beoordelen en met welke uitgangspunten?
- Hoe ga je te werk bij stelposten en de verrekening ervan, hoeveelheden staten en de verrekening ervan, meer- en minderwerk?
- Vastleggen van afspraken die je maakt tijdens de werkzaamheden en bij de oplevering.

De onderwerpen worden verduidelijkt aan de hand van diverse voorbeelden en casussen, waarin dilemma's en problemen zichtbaar worden.

DOCENTEN	HUIB KOUDSTAAL EN HAN VAN RIJN
----------	--------------------------------

CURSUSDATUM	DINSDAG 27 OKTOBER 2026
-------------	-------------------------

LOCATIE	AMERSFOORT
---------	------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
-------------	--

BEOORDELEN VAN BOUWKWALITEIT

DOELGROEP

Ambtenaren van gemeenten en omgevingsdiensten belast met vergunningverlening, het houden van toezicht op verleende vergunningen of het beheer/verzorgen van monumenten in gemeentelijk eigendom.

De ErfgoedAcademie en het NRC ontwikkelden gezamenlijk de cursus Beoordelen van bouwkwaliteit. Doel van de cursus is om handvatten aan te reiken voor de begeleiding van het onderhoud en de restauratie van monumenten, nadat een vergunning is verleend. Na een introductie over wet- en regelgeving, zoals omgevingswet en erfgoedwet, wordt beknopt ingegaan op juridische instrumenten bij handhaving en toezicht. Er wordt uitgebreid aandacht besteed aan de door Stichting ERM ontwikkelde uitvoeringsrichtlijnen (URL-en) en het functioneren hiervan in de praktijk van de monumentenzorg. De praktijk wordt uitgebreid geïllustreerd met casussen en schadebeelden en de wijze waarop corrigerend en handhavend opgetreden kan worden.

De cursus bestaat uit twee delen:

- **Een digitaal deel:** twee webinars van ieder twee uur, die verzorgd worden door de ErfgoedAcademie. Hierin komen de Omgevingswet, kwaliteitsborging, uitleg van de uitvoeringsrichtlijnen en de juridische instrumenten bij de handhaving aan de orde.
- **Een fysiek deel:** Tijdens deze dag, die wordt verzorgd door het NRC, komen casussen aan bod van veel voorkomende situaties en schadebeelden bij de uitvoering van onderhouds- en restauratiewerk aan monumenten. Deelnemers ontvangen een syllabus.

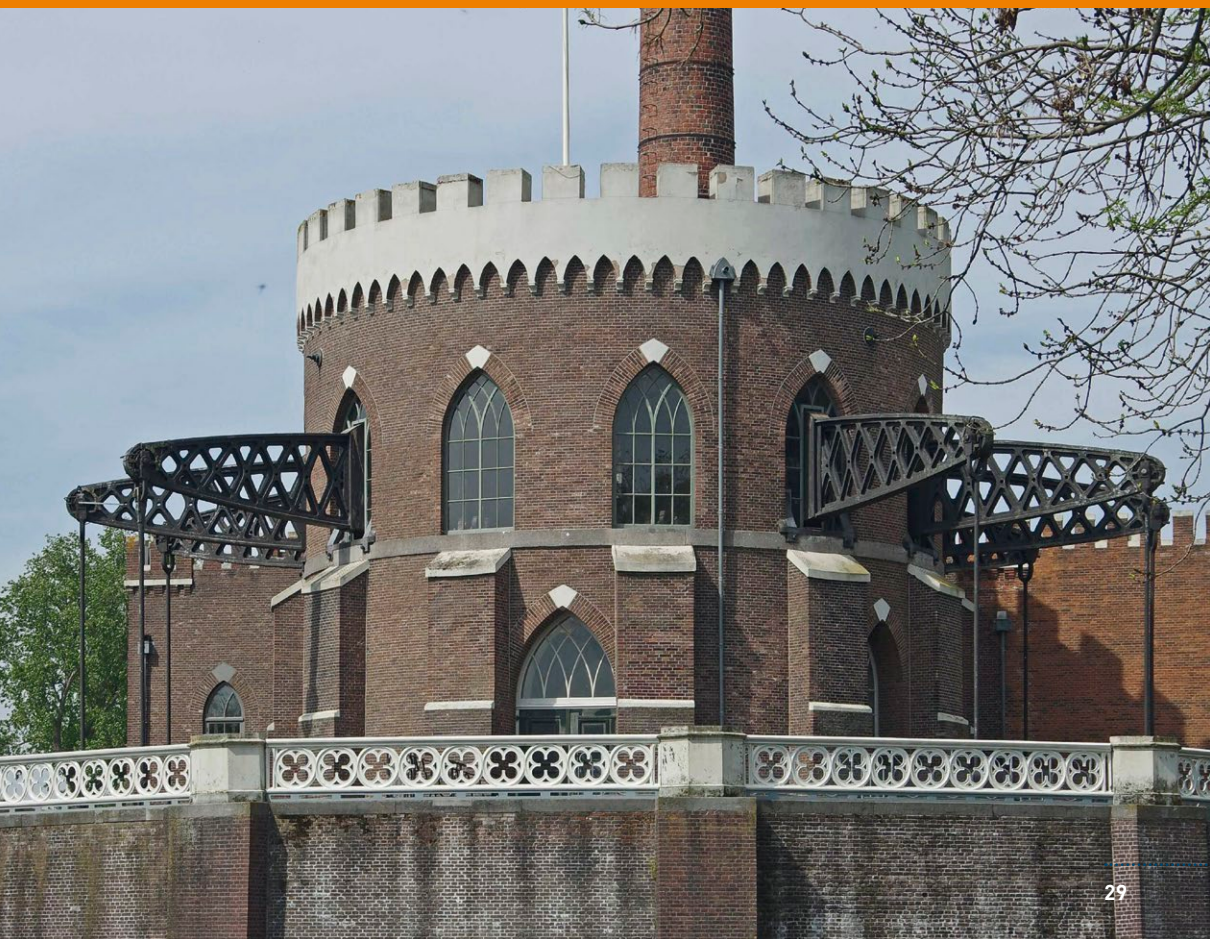
Inschrijving voor deze cursus verloopt via: www.erfgoedacademie.nl.

DOCENTEN	KLAAS BOEDER EN JOHN VAN DEN HEUVEL
CURSUSDATA	WEBINARS OP WOENSDAGEN 13 EN 27 MEI 2026 DAGCURSUS WOENSDAG 10 JUNI 2026
LOCATIE	AMERSFOORT
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

OCHTENDWORKSHOPS

Tijdens de ochtendworkshops wordt in een korte tijd van 8.30 tot ca. 12.00 uur aandacht besteed aan diverse specialistische onderwerpen. Door de aandacht te richten op één of enkele thema's kan daar in enkele uren veel kennis over worden gedeeld. Onder leiding van experts uit het vakgebied wordt er op deze ochtenden op een interactieve manier gewerkt, waarbij er ruimte is voor input en vragen van cursisten.

SCHADEBEELDEN BIJ MONUMENTEN – 1

SCHADE DOOR VOCHT EN ZOUT

DOELGROEP

Bouwkundig medewerkers van professionele beheerders en eigenaren van monumenten, ambtenaren monumentenzorg, toezicht en handhaving, medewerkers van regionale uitvoeringsdiensten (belast met monumentenzorg), medewerkers van advies- en architectenbureaus en medewerkers van (restauratie) bouwbedrijven.

Schadebeelden, uitvoeringsfouten en ondeskundig materiaalgebruik komen veel voor bij onderhouds- en restauratiewerk aan monumenten. Tijdens deze interactieve ochtendworkshop wordt aandacht besteed aan het herkennen en voorkomen van gebreken, uitvoeringsfouten en verkeerd materiaalgebruik.

Tijdens de ochtendworkshop **Schadebeelden bij monumenten 1** wordt de aandacht gericht op schade door vocht en zout. Iedereen, die werkzaam is in de monumentenzorg, heeft er mee te maken: schade aan historisch metselwerk veroorzaakt door vocht en zouten. Waar komt dat vocht precies vandaan? Waar komen die zouten vandaan en zijn alle zouten slecht? Tijdens deze interactieve workshop wordt aandacht besteed aan het herkennen en voorkomen van gebreken, uitvoeringsfouten en verkeerd materiaal gebruik.

Aan de hand van praktijkvoorbeelden gaan we kijken naar veelvoorkomende problemen met vocht en zouten in metselwerk. Ook duiken we dieper in de zoutmaterie. Wat zien we precies en wat kunnen we eraan doen? De cursisten kunnen, bij voorkeur aan de hand van duidelijke foto's, eigen voorbeelden aandragen, die plenair besproken worden.

DOCENTEN	WILFRED MENDERINK EN MICHIEL VAN HUNEN
----------	--

CURSUSDATUM	DINSDAG 12 MEI 2026 – 8.30-12.00 UUR
-------------	--------------------------------------

LOCATIE	AMERSFOORT
---------	------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
-------------	--

SCHADEBEELDEN BIJ MONUMENTEN – 2 SCHADE IN NATUURSTEEN EN IJZERWERK

DOELGROEP

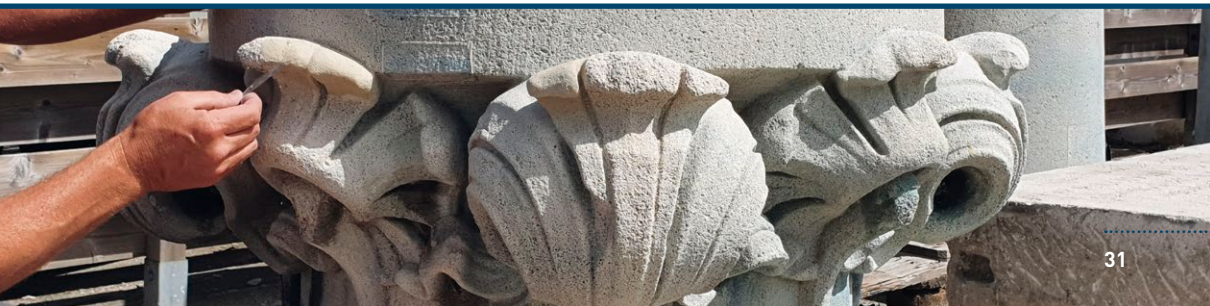
Bouwkundig medewerkers van professionele beheerders en eigenaren van monumenten, ambtenaren monumentenzorg, toezicht en handhaving, medewerkers van regionale uitvoeringsdiensten (belast met monumentenzorg), medewerkers van advies- en architectenbureaus en medewerkers van (restauratie) bouwbedrijven.

Schadebeelden, uitvoeringsfouten en ondeskundig materiaalgebruik komen veel voor bij onderhouds- en restauratiewerk aan monumenten. Tijdens deze interactieve ochtendworkshop wordt aandacht besteed aan het herkennen en voorkomen van gebreken, uitvoeringsfouten en verkeerd materiaalgebruik.

Tijdens de workshop **Schadebeelden bij monumenten – 2** wordt de aandacht gericht op gebreken aan natuursteen en ijzerwerk en de gevolgen daarvan. Bij schadebeelden aan natuursteen kun je denken aan: degeneratie van natuursteen, roestende verankering en scheurvorming. Gedurende deze interactieve workshop wordt uitgebreid aandacht besteed aan het herkennen en voorkomen van gebreken, uitvoeringsfouten en verkeerd materiaal gebruik. Ook worden herstelwerkzaamheden besproken, zoals verlijmen en verankering, repareren door inboeten en repareren met herstelmortels.

Aan de hand van praktijkvoorbeelden worden allerlei gebreken besproken. Oorzaken worden inzichtelijk gemaakt en mogelijkheden voor herstel komen aan bod. De cursisten kunnen, bij voorkeur aan de hand van duidelijke foto's, eigen voorbeelden aandragen, die plenair besproken worden. Per voorbeeld wordt ingegaan op de benodigde vak- en materiaalkennis, zodat de cursist inzicht krijgt in de toe te passen materialen en uitvoeringsmethodieken.

DOCENTEN	WILFRED MENERINK EN JOHN VAN DEN HEUVEL
CURSUSDATUM	DINSDAG 6 OKTOBER 2026 – 8.30-12.00 UUR
LOCATIE	AMERSFOORT
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

OVERIG AANBOD

VERDUURZAMEN VAN MONUMENTEN

ENERGIEBESPARING IN MONUMENTEN

DOELGROEP

Ambtenaren belast met het toetsen van restauratie- en/of renovatieplannen, beheerders van monumenten, beheerders van historische en/of karakteristieke gebouwen, medewerkers van advies- en architectenbureaus en kadermedewerkers van restauratiebedrijven, die betrokken zijn bij renovatie- en restauratieprojecten.

Duurzaamheid en monumenten lijken met elkaar op gespannen voet te staan, maar de praktijk leert, dat er vaak goede mogelijkheden zijn tot verduurzaming. Om ons erfgoed voor de komende generaties in stand te kunnen houden, is het zaak voor de restauratieprofessional zich te laten informeren over de mogelijkheden voor het verduurzamen van monumenten. Hiervoor zijn ingrepen nodig, die de monumentale waarden van het gebouw niet mogen schaden. In de cursus wordt onder meer aandacht besteed aan de ontwikkelingen binnen het relatief nieuwe vakgebied van het verduurzamen en restaureren van monumenten, historische bouwmaterialen, energietechnische mogelijkheden en verduurzaming van installaties.

De cursist leert beperkingen en kansen te analyseren aan de hand van praktijkvoorbeelden waarin diverse afwegingen zijn gemaakt. Tevens wordt de cursist handvatten geboden hoe om te gaan met dilemma's en mogelijkheden.

Het toepassen van opgedane kennis en inzichten in eigen projecten blijft, vanwege de complexiteit van het verduurzamen van monumenten, altijd maatwerk en vraagt steeds om een contextuele benadering.

DOCENTEN	VERA FRANKEN, PAUL STESKENS EN DICK VAN 'T SLOT
CURSUSDATA	DINSDAG 3 MAART 2026 EN DONDERDAG 29 OKTOBER 2026
LOCATIE	AMERSFOORT
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

HERKENNEN VAN BOUWSTIJLEN

DOELGROEP

Ambtenaren (monumentenzorg en toezicht), medewerkers van professionele beheerders en eigenaren van monumenten, medewerkers van advies- en architectenbureaus, medewerkers van (restauratie) bouwbedrijven, die betrokken zijn bij restauratieprojecten.

Een intensieve driedaagse cursus voor het opdoen van algemene kennis van historische bouwstijlen in Nederland, vooral bestemd voor diegenen die zich willen verdiepen in de monumentenzorg. De cursus geeft aan de hand van beeldmateriaal een chronologisch overzicht van de voornaamste bouwstijlen van de middeleeuwen tot de modernere tijden. Behalve aan algemene kenmerken van stijlen wordt ook aandacht besteed aan typerende details.

De cursisten worden in de gelegenheid gesteld om de opgedane kennis grondig te toetsen tijdens stadswandelingen, gecombineerd met bezoeken aan gebouwen. De eerste twee cursusdagen zijn gewijd aan de historische bouwstijlen inclusief de 19de-eeuwse neostijlen. Tijdens de derde cursusdag wordt de bouwkunst uit de eerste helft van de 20ste eeuw behandeld.

DOCENT	ERNEST KURPERSHOEK
CURSUSDATA & LOCATIES	DONDERDAGEN 2, 9 EN 16 APRIL 2026 – UTRECHT, LEIDEN, AMSTERDAM DINSDAGEN 22, 29 SEPTEMBER EN 6 OKTOBER 2026 – UTRECHT, LEIDEN, AMSTERDAM
CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

INTRODUCTIE BOUWHISTORISCH ONDERZOEK

DOELGROEP

Medewerkers van architecten- en adviesbureaus die plannen opstellen voor technisch herstel en restauraties. Projectleiders van (hoofd)aannemers. Beleidsambtenaren van gemeenten die restauratieplannen toetsen voor het verstrekken van een vergunning. Medewerkers van vastgoedorganisaties met monumenten in hun bezit.

Deze driedaagse cursus is bedoeld als een introductie tot bouwhistorisch onderzoek en het belang ervan bij planvorming en begeleiding. Aan de hand van de uitvoeringsrichtlijn Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling (URL 2007) van Stichting ERM wordt de werkwijze toegelicht en de eisen waaraan een goed bouwhistorisch onderzoek moet voldoen. Ook komt het gebruik en de interpretatie van zo'n onderzoek aan de orde. Als onderdeel van deze cursus wordt ook nog kort ingegaan op andere vakdisciplines met betrekking tot bouwhistorisch onderzoek, zoals kleurhistorisch onderzoek en dendrochronologisch onderzoek.

De eerste cursusdag is een introductie van de vakdiscipline bouwhistorie met uitleg over het doel en het belang van bouwhistorisch onderzoek. Daarnaast komen de eisen aan bod, die gesteld worden aan een bouwhistoricus waarbij URL 2007 geïntroduceerd wordt en vervolgens geoefend wordt aan de hand van enkele zoekopdrachten.

De tweede cursusdag wordt besteed aan aanverwante vakdisciplines en bronnen en archieven, die kunnen helpen bij het onderzoek. Ook wordt dieper ingegaan op de eisen, die aan de bouwhistorische rapportage worden gesteld. De dag wordt afgesloten met een bezoek aan een project, waarbij aantekeningen worden gemaakt voor een eerste indruk. Deze worden op de derde dag besproken.

De derde cursusdag gaat dieper in op dateringen aan de hand van casussen en de betekenis van dendrochronologie voor het bouwhistorisch onderzoek, het gebruik van kaartmateriaal en een handreiking voor transformatie, die kan helpen bij de planvorming. Ter afsluiting van de dag vindt een excursie plaats naar een gerealiseerd project en de relatie met een uitgevoerd bouwhistorisch onderzoek (eventueel in combinatie met dendrochronologisch onderzoek in situ) wordt bekeken.

Bij deze cursus wordt een uitgebreide syllabus verstrekt. De cursus wordt gegeven door een ervaren bouwhistoricus.

DOCENT WILLARD VAN REENEN

CURSUSDATUM DINSDAG 15, 22 EN 29 SEPTEMBER 2026

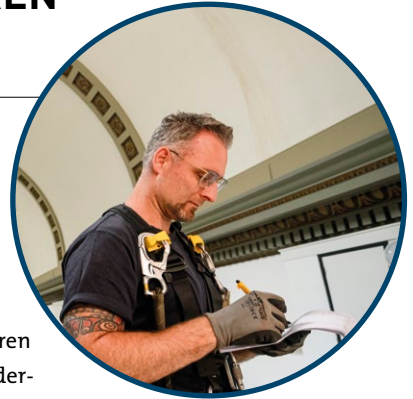
LOCATIE N.T.B.

CURSUSPRIJS KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

MONUMENTEN INSPECTEREN

DOELGROEP

Inspecteurs van beherende organisaties met een substantieel bestand aan monumenten, monumentenwachters, bouwkundigen van restauratie- en adviesbureaus.

Een driedaagse cursus, waarin op basis van de systematiek van de NEN 2767 uitgebreid het inspecteren en bepalen van conditiescores van monumentale onderdelen aan de orde komen. De werkwijze voor het inspecteren en rapporteren is gebaseerd op de uitvoeringsrichtlijn Inspecties van monumentale gebouwen (URL 2005) van Stichting ERM. Elke dag omvat twee introducties op de te behandelen casussen en verwerkingsopdrachten vanuit de praktijk.

Bij het begin van de cursus ontvangt u een beknopte syllabus met de introducties en te behandelen casussen en verwerkingsopdrachten.

De cursus wordt verzorgd door deskundigen uit de praktijk van het inspecteren van bouwkundig erfgoed.

DOCENTEN	PETER VAN DER LANDEN, WILLARD VAN REENEN EN WILFRED MENERINK
-----------------	--

CURSUSDATA	DINSDAGEN 1, 8 EN 15 DECEMBER 2026
-------------------	------------------------------------

LOCATIE	AMERSFOORT
----------------	------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
--------------------	--

BESCHERMEN EN ONTMANTELEN VAN MONUMENTEN

DOELGROEP

Werkvoorbereiders, timmerlieden, uitvoerders, meewerkende voorlieden, ambtenaren handhaving en toezicht, bouwkundigen van restauratiebedrijven en restauratie-adviesbureaus.

Een eendaagse cursus waarin aan de hand van de diverse uitvoeringsrichtlijnen van Stichting ERM uitgebreid aandacht wordt besteed

aan het tijdig en op de juiste wijze documenteren en beschermen van monumentale onderdelen.

Denk daarbij aan het wind- en waterdicht houden van het monument, zoals het

afdekken van kapconstructies en dichtzetten van deur- en vensteropeningen. Aan de hand van een aantal casussen gaan de cursisten

aan de slag met problemen en

mogelijkheden, die je in de praktijk tegen

komt. Bij de cursus hoort een uitgebreide syllabus.

DOCENT

WILFRED MENDERINK EN JORIS VAN DER ZANDEN

CURSUSDATUM

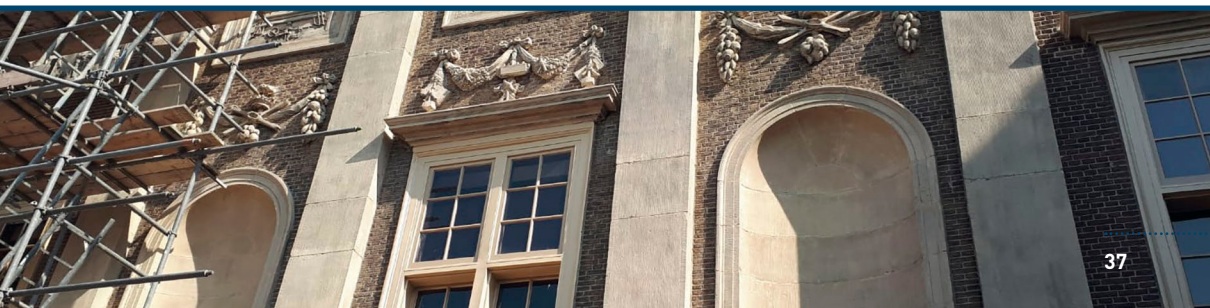
DINSDAG 10 NOVEMBER 2026

LOCATIE

AMERSFOORT

CURSUSPRIJS

KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

KLEURHISTORISCH ONDERZOEK – EEN KENNISMAKING

DOELGROEP

Voor schilders, uitvoerenden en begeleiders bij (restauratie)bouwbedrijven, ambtenaren, adviseurs, architecten en hun medewerkers.

Kleuronderzoek wordt uitgevoerd door universitair opgeleide restauratoren om inzicht te krijgen in de wijze waarop het in- en/of exterieur van een historisch gebouw werd afgewerkt. In deze tweedaagse introductie cursus worden – als kennismaking in dit bijzondere vakgebied – onderstaande onderwerpen behandeld. Ook komt de uitvoeringsrichtlijn Kleurhistorisch onderzoek (URL 2004) van Stichting ERM aan bod.

Wat is kleuronderzoek:

- Historische informatie over het object.
- De context van de ruimte.
- Topografisch en stratigrafisch onderzoek.

Herkennen en begrijpen van de laagopbouw:

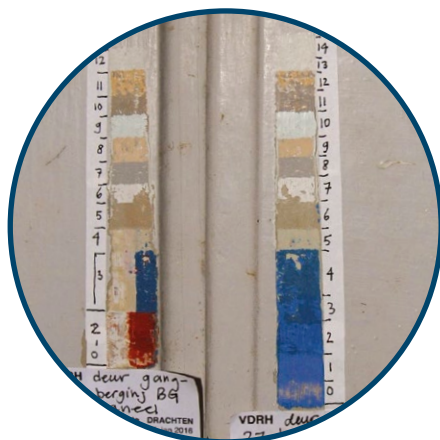
- Kleurtrappen en kleurvensters.
- Analyse van de verflaag.
- Verfsoorten.
- Decoratief schilderwerk.

Keuronderzoek(en) in de praktijk:

- De wijze waarop een gebouw wordt benaderd.
- Excursie naar één van de behandelde panden.

Na deze cursus weet je:

- Hoe rapporten te lezen van de kleuronderzoeker.
- Een kleuronderzoeker optimaal in te zetten in jouw project.
- De vertaling te maken naar een advies voor reconstructie of restauratie.
- Hoe een goede samenwerking met de kleuronderzoeker leidend is voor optimale resultaten.

DOCENT

CLAUDIA JUNGE

CURSUSDATA

DONDERDAG 25 JUNI 2026 – AMERSFOORT

& LOCATIES

VRIJDAG 26 JUNI 2026 – UTRECHT

CURSUSPRIJS

KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS

ONDERHOUDSSCHILDERWERK

DOELGROEP

Medewerkers in dienst van gemeenten en overheid, architecten, projectleiders van restauratiebedrijven, monumentenwachters, (professionele) eigenaren van monumenten, woningbouwverenigingen en schildersbedrijven, die zich willen toeleggen op het gebied van restauratieschilderwerk.

Schilderwerk bij monumenten is een kostbare zaak. Vaak legt het beslag op meer dan 50% van het beschikbare budget voor het totale onderhoud van een pand. Dit komt door de hoeveelheid werk, het bewerkelijke karakter en de factor arbeid. Schilderwerk is bijzonder kwetsbaar en daardoor extra gevoelig voor achterstallig onderhoud. Veel problemen kunnen voorkomen worden door tijdig en vakkundig uitgevoerd schilderwerk.

Tijdens deze cursus zal worden ingegaan op de meest voorkomende verfsoorten, die in de restauratie worden gebruikt, de historie van buitenschilderwerk, kleuronderzoek, gebreken aan schilderwerk, kleinschalig houtherstel met reparatie vulmiddelen en uitvoeringsrichtlijn Historisch schilderwerk (URL 4009) van Stichting ERM. Met deze kennis kunnen offertes worden beoordeeld. Ook zal aandacht worden besteed aan historische beglazingen, stopverf en het schilderen van metsel- en pleisterwerk.

DOCENTEN	WILFRED MENDERINK EN PETER VOSHART
----------	------------------------------------

CURSUSDATUM	DONDERDAG 2 JULI 2026
-------------	-----------------------

LOCATIE	AMERSFOORT
---------	------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
-------------	--

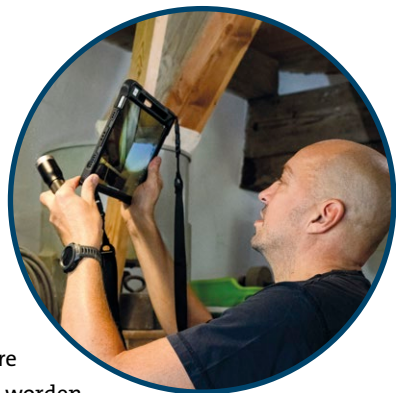
DIGITALE MEET- EN SCANTECHNIEKEN

DOELGROEP

Voor bouwkundigen werkzaam bij (restauratie-)bouwbedrijven, leden van monumentencommissies en commissies ruimtelijke kwaliteit, medewerkers van architecten- en adviesbureaus, ambtenaren monumentenzorg en ambtenaren handhaving en toezicht, toezichthouders van gemeenten en regionale omgevingsdiensten, medewerkers van professionele beheerders (zoals stadsherstellen, corporaties, landschappen, Staatsbosbeheer).

Digitale ontwikkelingen gaan razendsnel en laten hun sporen na in de bouwsector. Het inmeten van gebouwen, terreinen, e.d. kan een stuk preciezer en gedetailleerder. Dat betekent echter niet dat het inzetten van digitale meet- en scantechnieken voor elk restauratieproject de juiste keuze is.

In deze cursus worden, aan de hand van verschillende casussen, de mogelijkheden van scantechnieken en andere digitale meettechnieken behandeld, die gebruikt kunnen worden voor het behoud van monumenten. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het 3D-scannen van gebouwen en het monitoren van gebreken.

Tijdens de cursus ligt niet alleen de nadruk op de mogelijkheden, maar zullen ook de beperkingen van digitale meettechnieken aan bod komen. Aan de hand van praktijkvoorbeelden gaan de cursisten aan de slag met de problemen en mogelijkheden, die zij in de praktijk tegen komen. Ook wordt er apparatuur gedemonstreerd.

De volgende onderwerpen worden behandeld tijdens deze cursusdag:

- Welke soorten digitale meettechnieken zijn er, hoe nauwkeurig zijn deze en welke toepassingen zijn er? Denk bijvoorbeeld aan 3D-scanners, fotogrammetrie, total station en handscanners.
- Wat komt er kijken bij digitaal meten in de praktijk op locatie? Denk aan weersinvloeden, meten vanaf een steiger of met een drone, bereikbaarheid en nauwkeurigheid.
- Een berg data en dan? Hoe ga je om met de grote hoeveelheid data die er gegenereerd wordt, zodat de juiste informatie uit deze data gehaald kan worden?

DOCENTEN	TOMMY VAN BEEM EN MARTIJN VAN BREE
----------	------------------------------------

CURSUSDATUM	DONDERDAG 8 OKTOBER 2026
-------------	--------------------------

LOCATIE	AMERSFOORT
---------	------------

CURSUSPRIJS	KIJK OP DE WEBSITE VOOR DE ACTUELE CURSUSPRIJS
-------------	--

INSCHRIJVEN VOOR EEN NRC-CURSUS

www.restauratiecentrum.nl

